

DĚJINNÉ ÚVAHY VE SVĚTLE

ESOTERIKY Rudolf Steiner

PODSTATA KRISTOVA PODNĚTU A JEHO SLUŽEBNÉHO MICHAELSKÉHO DUCHA

(Das Wesen des Christus-Impulses
und seines dienenden michaelischen Geistes)

Přednáška, Berlín, 19. ledna 1915.

Podle autorem neprohlédnutého záznamu vydala Marie Steinerová.
Filosoficko-anthroposofické nakladatelství při
Goetheanu, Dornach 1944.

Vědomé přijetí Kristova podnětu: budoucí úkol německého národa

Bylo dobře a mimo to přiměřeně úkolům naší doby ve spirituálním smyslu uváženo, že jsme především pohlédli na jevy ve vývoji lidstva, které nám ukazují, jak duchovní podněty, zejména pak ty, které navazují na mystérium Golgoty, na Kristův podnět, žijí ve vývoji lidstva a také jak ve vývoji lidstva žily, aniž lidé svým rozumem, svým myšlením mohli tuto podstatu uznávat. A bylo přiměřené, že jsme poukázali vedle jiných jevů zejména na Pannu Orleánskou, jejímž prostřednictvím tento Kristův podnět, vykonaný služebným michaelským duchem, rozřešil v 15. století velký úkol pro spásu a pokrok lidstva. Bylo obzvlášť nutné na tuto skutečnost poukázat z toho důvodu, že platí samozřejmě i pro naši dobu, že vše, co má upravovat velké souvislosti, je pořádáno a upravováno spirituálními světy, a že si musíme uvědomit, že síly, podněty k tomu, co se má stát, k nám přicházejí ze spirituálních světů. V tomto vztahu tedy dnes platí totéž, co – smím-li to tak říci – platilo v době Panny Orleánské. Ale doby jsou různé. A to, co se mohlo určitým způsobem stát v době Panny Orleánské, se bude v naší době a v době následující uskutečňovat jinak, musí to probíhat jinak. Od té doby se totiž naše doba zcela změnila. Od 15., 16. století, před nimiž přece došlo k události s Pannou Orleánskou, je lidstvo vedeno zcela jinak. A dnes poukážeme na tento rozdíl, a tím obzvlášť na základní charakter naší doby.

Pokud se s naší duší nacházíme mezi usnutím a procitnutím, pak jsme přece s vlastní bytostí mimo naše fyzické a éterné tělo. Ve spánku pak žijeme v našem astrálním těle a v našem já. Musíme si to představit zcela jasně, že se s tím, čím vlastně

jsme, nacházíme mimo naše tělo. Z počátku nejsme prostorově příliš vzdáleni od našeho těla, protože mezi zrozením a smrtí jsme přece mimořádným způsobem poutáni k našemu tělu; do jisté míry jsme s naší duševností rozprostřeni v našem okolí, avšak ve všem, co je právě zvláštností našeho okolí.

Ujasněme si teď – alespoň pro velký počet lidí, kteří tu přicházejí v úvahu v osudech přítomnosti – jak se naše okolí právě od posledních staletí, od 15., 16. století změnilo.

Stačí si jen představit, co zde z dnešních strojových zařízení, z dnešních mechanismů existovalo v době, kdy působila Panna Orleánská. Můžeme rovnou říci: Od té doby se Země, co se mechaniky týče, úplně změnila, neboť vše, co od té doby známe jako stroje, se dostavilo se teprve později.

Ti vnímaví, kteří někdy jeli v noci v lůžkovém vagónu, mohli učinit pozoruhodnou zkušenost: že při procitnutí – a při takové příležitosti se přece můžeme probouzet velmi často (něco následně rachotí z toho, co je kolem, z mechanismu vlaku) – že ve snovém procitnutí lze vnímat něco z rachotu a pískotu vlaku nebo parníku, který pak slyšíme, když procitneme. Příčinou je to, že naše duše vlastně není v našem těle, nýbrž že je v okolí našeho těla a je vsazena do těchto mechanismů.

Jenže do ruchu naší doby nejsme vsazeni jen při takových mimořádných příležitostech. Naopak: strojový život se přece šíří v dnešní době i na venkov a my jsme v podstatě stále vsazováni do tohoto strojového života doby. Ve spánku je naše duše vsazena do všeho, čím jsou mechanismy. Jenže takové mechanismy jsme vybudovali my. Mechanismus, který jsme zbudovali, je však něčím zcela jiným než příroda venku, zbudovaná elementárními duchy. Venku, když jsme například v lese, v němž je vše zbudováno přírodními duchy, jsme ve zcela jiném prostředí nežli v prostředí mechanismů, které jsme zbudovali my. Neboť: Co děláme, když to, co odnímáme přírodě, spojujeme v našem životě mechanicky ve stroje a nářadí? Zde nespojujeme jen části hmoty. Spojováním částí hmoty dáváme pokaždé vzniknout příležitosti, aby se se strojem spojil ahrimansko-démonický služebník. U každého stroje, u každého mechanismu, u všeho, co v tomto vztahu patří k dnešnímu kulturnímu životu, uskutečňujeme to, že dáváme východisko démonickým elementárním duchům, služebníkům, patřícím ahrimanským přirozenostem. A když žijeme v tomto prostředí strojů, pak žijeme spolu s těmito démonicko-ahrimanskými elementárními duchy. Prolínáme se s nimi; prolínáme se nejen s pískotem a rachotem mechanismů, ale i s tím, co je pro našeho ducha, pro naši duši v nejsvrchovanějším smyslu něčím ničivým.

Připomínám, že to, co říkám, nemá být kritikou našeho ahrimanského věku; tak tomu totiž musí být, že všude umožňujeme démonům proudění a necháváme se jimi obklopovat. To tkví ve vývoji lidstva. A přestože to prostě musíme respektovat jako nutné a chápeme vlastní podnět duchovní vědy, nezačneme snad chválit ty, kteří říkají:

„Je tedy nutno se před demony chránit a kultuře se vyhýbat, vybudovat pokud možno v osamělosti kolonii, a pak s těmito démonicko-ahrimanskými elementárními duchy nemáme co do činění.“ To nebylo smyslem toho, co jsem zde uvedl. Ale vždy jsem tvrdil: Plně přijímejme to, co nám přinese nutnost vývoje, nenechávejme se tím svádět k tomu, abychom se stranili světa. Je nutno mít na zřeteli, je nutno chápat, že náš věk už je takový, že naše okolí stále více zaplňujeme démonickými přirozenostmi a že máme stále více co dělat s tím, co mechanizuje naši kulturu. Takový věk vyžaduje něco zcela jiného, než co prožíval věk, z něhož byla Panna Orleánská povolána ke svému působení. Tento věk Panny Orleánské vyžadoval, řekl bych, aby se z nejjemnějších, nejsubtilnějších sil lidské duše zrodil podnět, z něhož měla Panna Orleánská působit.

Z nejjemnějších sil duše... Představme si: Byla pastýřkou, byla tedy obklopena tou nejprostší, nejdylitější přírodou; brzy měla vidění, takže imaginacemi, které jí byly zjevovány, měla přímou spojitost s duchovním světem. Všechno měla vynášet ze svého nitra, měla nechat ze svého nitra vyražen to, co mělo být základem jejího působení. A nejen to; muselo dojít ke zcela zvláštním okolnostem, aby se do její duše, do jejího nejintimnějšího nitra vtisklo vlivem nejjemnějších sil, které lidská duše má, její poslání.

Víme přece, že všechno ve světě pokračuje cyklicky, že věci se odehrávají tak, že po jistých cyklech vyplynou důležité výsledky. Vezmeme-li rok narození Panny Orleánské – 1412 –, můžeme si položit určitou otázku. Můžeme říci: Rok narození Panny Orleánské samozřejmě spatřil Slunce na určitém zvěrokruhu. Důležitý časový úsek probíhá tehdy, když Slunce postoupí od jednoho takového souhvězdí k druhému. Když projde celým zvěrokruhem, projde dvanácti souhvězdími; uběhne však důležité období, přibližně 2 160 let, než Slunce postoupí od jednoho souhvězdí zvířetníku ke druhému, než tedy postoupí o jedno souhvězdí dále. Když se od narození Panny Orleánské vrátíme přibližně o 2 160 roků zpět, dostaneme se k založení Říma. Když se v době založení Říma měly objasnit důležité záležitosti právě zakládaného Říma, šlo se k nymfě Egerii; zde bylo možné dostat vysvětlení, jež podala „věštkyň“. To ale bylo, jak jsme řekli, o jeden sluneční cyklus zpět. Tak se obnovují doby a všechno spočívá v cyklických pochodech.

– Když si tedy představíme, že v době založení Říma stálo Slunce na určitém bodě souhvězdí Berana, pak postoupilo dále až k Rybám, takže postoupilo o dvanáctinu zvěrokruhu, potom se cyklem, který nutně musí pokračovat ve vývoji lidstva, dostaneme od nymfy Egerie k inspirovanému činu Panny Orleánské.

Avšak ve starém Římě máme co činit s pohanskou inspirací, s pohanskými činy. Když si představíme, že stejná věštecká složka, působící v době založení Říma, měla působit v křesťanském věku – a zevnitř musela působit prostřednictvím nejjemnějších lidských sil-, co se pak muselo stát? Můžeme si představit, že se muselo stát něco, co potom nějak souviselo s nejintimnějšími, nejjemnějšími silami křesťanství.

Většina z vás si vzpomene, že jsem častěji rozváděl, jak je rok rozdílný ve svém průběhu vzhledem k silám, jejichž prostřednictvím souvisíme s duchovními světy. V létě, o svatém Janu, kdy mají sluneční paprsky největší zevní sílu, lze snad zevní extází, extatickým vzestupem dospět k duchovnímu světu, jak tomu bylo ve starých keltských mystériích. Avšak tehdy, kdy jsou dny nejkratší, kdy sluneční paprsky mají svoji nejjemnější sílu a zimní noci jsou nejtemnější, tedy kolem Vánoc, je také dána možnost probouzet se v intenzivním duševním životě k duchovním světům: v nejintimnějším duševním životě. Proto každý, kdo o tomto cyklu roku věděl, vždy právem tvrdil, že je-li k tomu člověk nadán, může ve dnech 21., 23. prosince až do doby kolem 6. ledna – a zejména během těchto nocí – zažít nejintimnější spojitost s duchovními světy. Existují legendy, které ukazují, že lidé měli v těchto dnech nejhlubší inspiraci.

To zase souvisí s tím, že kolem této doby se slaví Vánoce, zrození ducha, jenž posel mystériem Golgoty, které souvisí s nejintimnějšími silami lidského duševního vývoje. Měla-li být tedy inspirace starého pohanského Říma znovu vzkříšena 2 160 let poté, tedy o jeden sluneční cyklus později, musela se inspirace ubírat cestou toho nejdětějšího v člověku. To znamená, že duše Panny Orleánské musela být uchopena tam, kde duše bývají uchopeny nejhlouběji, kde jsou vůči pozemskému nejslabší, kdy Kristův podnět ještě není omezen pozemskými dojmy, protože duše ještě neuchopily to pozemské, a kdy může sám takto vstoupit do duševna. Bylo by proto nejvhodnější,

kdyby Panna Orleánská po dobu třinácti nocí bezprostředně před svým narozením, před prvním vdechnutím, zůstala v matčině těle. To se stalo, neboť se narodila 6. ledna.

Z toho je patrné, jak nejhlubší síly, které z duchovních světů pronikají do našeho fyzického světa, působí, jak si hledají cesty, ty nejtajuplnější cesty. Pro toho, kdo do takových spojitostí vidí, zde nemůže být nic podivuhodnějšího a z duchovní vědy nevysvětlitelnějšího než to, že Panna Orleánská učinila první fyzický vdech 6. ledna, tedy po Vánocích, které prožila ještě před realizací na fyzické úrovni. Tak vidíme, že ta, která v devatenácti letech prošla smrtí, byla uchopena tam, kde se nacházejí nejjemnější, nejintimnější síly člověka, a že se tím díváme do doby, kdy bylo nutné, aby si božsky-duchovní síly našly cestu nejvnitřnějšími intimitami lidské duše. To ale byla poslední vhodná doba, kdy k něčemu takovému mohlo dojít. Byla to doba, kdy byla Kristovým podnětem Evropa uspořádána tak, jak jsem to naznačil posledně, a kdy k tomu došlo oním podivuhodným způsobem: právě prostřednictvím Panny Orleánské. Dnes už není doba k tomu, aby božsky-duchovní síly tak intimně přistupovaly k lidské duši.

Co vlastně bylo úkolem Panny Orleánské, přihlédneme-li k průvodnímu jevu celého jejího života?

Zevnitř byla uchopena silami božsky-duchovního světa. To, co tyto síly tehdy v duších zastihly, byly luciferské síly. Tyto luciferské síly byly v tehdejší době mocné a silné. Panna Orleánská se zcela zjevně stala tím, co v sobě nesla, přemožitelkou luciferských sil pro každého, kdo chtěl vidět. – Seznámili jsme se s jejím podivuhodným narozením a viděli jsme, že prodělala do jisté míry nevědomou iniciaci až ke dni epifanie, ke dni takzvaného Zjevení Krista. Můžeme však také poukázat na její smrt, která nastala poté, co se srotily všechny luciferské síly jejích nepřátel, čímž jí způsobily smrt. Její neštěstí v jedné bitvě bylo způsobeno žárlivostí těch, kteří měli tuto bitvu řídit jako oficiální vůdcové. Potom se však vyrojilo vše, co žárlilo na takové zjevení duchovních sil a duchovních mocí, které se v ní projevovaly. Byl s ní zahájen proces. Akta procesu existují, jejich studiem může každý prohlédnout (není-li právě tak zabeďněný jako Anatol France): Panna Orleánská podivuhodně – třinácti nocemi – vstoupila do fyzického světa a stejně tak podivuhodně z něj vystoupila.

V aktech procesu totiž stojí, a může to tedy být historicky doloženo, že řekla, že sice zemře, avšak že po její smrti utrpí Angličané mnohem větší porážku než předtím, k čemuž dojde v nejbližších sedmi letech.

Chápeme-li něco takového v pravém spirituálním smyslu, neznamena to nic jiného než to, že duše Panny Orleánské sdělila po projití branou smrti svou ochotu podílet se na dalším utváření událostí i po své smrti, svou připravenost spolupracovat v každé formě svého bytí. To učinila. Ať už jsou zevní poměry jakékoli, stane se to, co musejí duchovní síly vykonat. Odpůrci mohli Jeanne d'Arc způsobit fyzickou smrt, a tím vykonat takřka nejsilnější útok; nemohli však zabránit jejímu poslání.

Síly Jeanne d'Arc působily velmi jemně; takto však mohly působit jen v její době. Ve všem, co konala, byly obsaženy luciferské síly; my v naší době máme také co činit s odpůřčími silami; jedná se především o ahrimanské síly, které vystoupily vlivem materialistického věku a které se projevují už v zevním složení celého našeho věku, přihlížíme-li k mechanismům, k mechanické složce našeho věku, a když uvážíme, že v podstatě vyráběním našich mechanismů poskytujeme příbytek démonům a obklopujeme se celým ahrimansko-démonickým světem. Ale i na jiných věcech přece vidíme, že ahrimanské síly jsou v naší době činné všude. Vidíme to tehdy, když se

například podíváme jen pár let nazpět a máme na zřeteli okultní základy našeho pozemského bytí. Vidíme, že všude v našem fyzickém pozemském bytí působí ahrimanské síly, a to nejenom ony ahrimanské síly toho druhu jako démoni, které produkujeme v našich strojích. Na naše pozemské bytí působí i ostatní ahrimanské síly. A okultista je nucen říci, co jsem přece často formuloval před tímto nebo oním kruhem našich přátel: Tyto v podstatě bolestně smutné události, které teď procházejí Evropou a velkou částí Země, se už dávno připravovaly. A v astrálním světě existovala válka takřka už dávno, jenom byla zadržována zase něčím astrálním, totiž strachem, který měli všichni lidé. Strach je astrálním elementem, ten mohl válku zadržet, ten jí mohl zabránit; ten mohl způsobit, že tak dlouho nepřicházela.

Neboť strach byl všude! Řekl bych, že strach je vůbec něco, co v základě naší duše řadí nejděsivěji. Nastala však doba, která časově zevně naznačovala něco, o čem se často mluví, hovoří-li se o východiscích této války; ale toto zevní není to nejdůležitější, to je pouhý příznak. Rakouský arcikníže byl zavražděn, a tehdy vyšla najevo ona už připomínaná, děsivě otřesná událost... Nikdy dříve jsem o ní neslyšel, a to ani přímou cestou, ani od okultistů.

Víme už přece, co duše prodělává po průchodu branou smrti. Na duši rakouského arciknížete, která tehdy prošla smrtí, bylo obzvlášť patrné, že se kolem ní začaly – jako kolem jakéhosi středu – seskupovat všechny elementy strachu a že jsme v ní teď měli něco jak kosmickou moc. Víme přece, že něco, co má na fyzické úrovni zcela určitý charakter, má často opačný charakter v duchovním světě. Tak tomu bylo i v tomto případě: To, co nejprve roztroušeně působilo proti válce, teď působilo jako opak, působilo takřka podnětně, povzbudivě. Je patrné, že se metamorfóza elementů strachu a ahrimanských elementů do jisté míry vměšovala do všeho, co nakonec přivedilo bolestně smutné události naší doby. Ahrimanská složka působí v naší době naprosto všude. Nelze se tomu vzpírat, nelze to kritizovat, nesmí se tomu bránit. Je třeba se na ni dívat jako na nutnost naší doby, jako na něco, co prostě musí být součástí naší doby. Tím vyvstává otázka: Jak se k tomu máme správně stavět? Jak najdeme to, co nás učí, jak se máme chovat právě v našem věku, chceme-li božsky-duchovním silám a mocnostem umožnit vstup do našeho jednání?

Zde musím poukázat na událost v duchovním světě, která se odehrála před několika desetiletími. Zmiňoval jsem se o ní často v nejrůznějších souvislostech: událost, ke které došlo za kulisami našeho bytí, v duchovním světě, přibližně v listopadu 1879. Víme přece, že od údobí k údobí je zde pokaždé jiný „vládce“ pozemského bytí; jeden vládce střídá druhého. Až do roku 1879 působil z duchovních světů duch, kterého nazýváme duch Gabriel, abychom měli jméno. Od roku 1879 to byl duch, kterého nazýváme Michael. Ten řídí události naší doby; a ten, kdo dovede vědomě nahlédnout do duchovních světů, vnímá ducha Michaela vlastně jako řídicího, vůdčího ducha naší doby.

Michael je, řekl bych, určitým způsobem jedním z nejsilnějších, neustále se vzájemně střídajících vůdčích duchů dob. Řekl jsem, že je „určitým způsobem“ nejsilnější z těchto duchů.

Ostatní převážně působili duchovně v duchovnu, zatímco Michael má sílu vtlačovat ducha až do fyzického světa. Byl oním duchem, který – Krista takřka předchází – sestoupil na Zem ještě před přiblížením mystéria Golgoty, a tehdy byl asi po čtyři až pět století vůdcem Země. V naší době je zase vůdčím duchem Země. Lépe to lze vyjádřit přirovnáním: Čím je zlato mezi kovy, tím je Michael mezi duchy, kteří náležejí hierarchii

Archandělů. Působí – jako všechny kovy – převážně na éterné tělo, avšak zlato působí jako léčebný prostředek zároveň i na fyzické tělo, a všichni ostatní vůdčí duchové působí na duši, zatímco Michael je ten, kdo může současně působit i na fyzický rozum, na fyzické myšlení. Jakmile nastává jeho věk, je to věk, v němž lze z ducha působit na fyzický rozum, fyzické myšlení. Protože v 15. století nebyl vlastním vůdčím duchem, musel si u Panny Orleánské hledat cestu bez lidského rozumu, bez lidského chápání, bez lidské představitosti, určitým způsobem zcela vnitřní cestu, cestu nejintimnějšími lidskými duševními silami. Kristus přece působil svým michaelským duchem na Pannu Orleánskou; ale spíše by mohl působit čímkoli jiným než silami rozumu a myšlení. – Existují zde takové luciferské síly, které na člověka útočí především zevnitř; chtějí vyvolávat nejrůznější vášně, nechtějí odstraňovat omyl rozumu, omyl myšlení, s nímž se v našem věku musíme často potýkat. Je tedy třeba říci: To, čeho chceme dosáhnout v duchovnu, toho musíme dosáhnout přiměřeně silám, které má Michael, vůdčí duch věku. A v těsném sepětí s Michaelem stojí to, co se snažíme pochopit, chceme-li porozumět tomuto jevu, jak jsme to dělali v posledních dnech: totiž pochopit to, co nazýváme německým duchem národa. Dvě naprosto shodné síly – Michael a německý duch národa – mají za úkol vyjadřovat právě v naší době Kristův podnět, což odpovídá charakteru našeho věku. Neboť náš věk není schopen věřit tomu, že stejný intimní způsob působení, správný pro 15. století, může být také správný ještě na počátku 5. poatlantského věku. V našem věku jde především o to, abychom pochopili nutnost připoutání se k Ahrimanovi, k ahrimanské složce, kterou sami produkujeme v našich mechanismech, a abychom pochopili nutnost správného poznávání těchto spojitostí, neboť jinak jsme odsouzeni žít ve strachu před mnohými jevy našeho věku.

Tím jsme nastolili další otázku: Čím klademe v našem věku ahrimanské složce takový odpor, stejně jako byl kladen luciferské složce ve věku Panny Orleánské?

Ahrimanské složce klademe odpor tím, že jdeme právě onou cestou, která je opětovně zdůrazňována v našem duchovně-vědeckém proudu: cestou spiritualizace lidské kultury, lidské chápavosti a představitosti. Proto bylo neustále zdůrazňováno, že existuje možnost beze zbytku pochopit vše, co nám přináší duchovní věda, rozumem, myšlením, daným lidstvu už v 16. století, ač je to zpočátku většinou podáváno z duchovního světa. A řekneme-li, že to nechápeme, je tomu tak jen proto, že nasloucháme předsudkům, které nám nabízí běžný materialismus doby. Kdo nenaslouchá stále jen tomu, co zaznívá zčásti nahlas, zčásti také jako nejjemnější tiché šeptání z materialismu naší doby, ale snaží se přísně přihlížet k tomu, co je v silách našeho chápání, tomu se jednoho dne stane to, co podává duchovní věda, něčím naprosto pochopitelným, něčím, co lze pochopit právě tak, jako se dá pochopit nějaká událost zevního světa. Tuto velkou sílu, kterou potřebujeme k tomu, abychom ahrimanským silám kladli odpor, nevyprodukuje tím, že se teď přiblížíme k duchu pomocí nejintimnějších sil zjevení a víry, ale tím, že se snažíme naše chápání co nejintenzivněji soustředit na to, co přichází z duchovní vědy. Činíme-li to, pak přijde chvíle, okamžik, kdy si budeme muset říci: To, co k nám přichází z duchovní vědy, je jediné rozumné a zároveň nám činí svět kolem nás pochopitelný a jasný. A zmocní-li se nás to takto, pak jsme díky tomu, co nám dává duch naší doby, dostatečně silní vůči ahrimanským silám.

Povaha Panny Orleánské, přenesená do naší doby, by nic nezmohla; byla by zajímavou osobností, mohla by prorokovat mnoho podivuhodného. Právě tak, jak je taková intimní povaha zjevení schopna účinně vystupovat před luciferské síly, musí

dnes člověk klást odpor silám ahrimanským, musí se vůči těmto silám posílit tím, co do sebe přijímáme spiritualizací těch sil, které máme od procitnutí až po usnutí: síly našeho myšlení, našeho porozumění a chápání se v naší duši proměňují, máme-li k tomu dostatek trpělivosti. Proměňují se tak, že z toho, co se nám ukáže v duchovní vědě, vystupuje jistota: to, co zde pochopíme, je přímým výrazem myšlenek duchovního světa. Dnes tedy nemůže jít o odklon od zevního světa, prolnutého ahrimanskými silami, nýbrž o nutnost v tomto světě stát a zároveň se vůči těmto silám posilovat.

Pak jde o nalezení cesty k chápání duchovního světa, a sice prostřednictvím téhož chápání, jímž chápeme zevní svět. Tuto cestu jsme započali právě v těchto dnech jako cestu, která je vnitřně spojená s celým posláním německého národa. Toto poslání se připravovalo od konce 18. a začátku 19. století, ale započalo již v předešlých staletích. Zvláštní je, že to, čím se německý duch zabýval ve svých básnicích, umělcích a filosofech, je těsně spojeno s duchovním životem.

Zde jde skutečně o to, abychom se bez sympatií i antipatií odvážně podívali do očí skutečností, tomu, jak se připravovaly, jak se pozvolna vytvářely. Jednoho dne jsme prostě museli zdůraznit nutnost působení duchovního života během plynulého pokroku, což jsme sami mohli zažít. A proč by ne?

Pokusme se podívat na ono theosofické hnutí, se kterým jsme byli po nějaký čas spojeni: na anglické theosofické hnutí. Pokuste se o vybudování mostu mezi tím, čím je jinak anglický duchovní život až do filosofie, a tím, čím je anglická theosofie: zjevně stojí vedle sebe, jsou to dva souběžně probíhající proudy, a mostem „mezi“ je něco, co lze vytvořit jen zcela zevním způsobem. Naproti tomu se pokuste přihlédnout k německému duchovnímu životu, připravovanému německými mystiky v Mistru Eckhartovi a Johannu Taulerovi, později rozvíjenému Jacobem Böhmem a Angelem Silesiem, díky Lessingovi vedoucímu k uznání myšlenky opakovaných pozemských životů a v Goethově

„Faustovi“ představujícímu přímo glorifikaci vzestupu do duchovních světů: zde máte přímou cestu ze zevních světů do duchovního světa. A když k tomu přidáte to, co vedlo od Goethovy „Pohádky o zeleném hadu a krásné lilii“ až k dramatizaci základních sil zasvěcení (*Čtyři mysterijní dramata Rudolfa Steinera*), a oba proudy spojíte, naleznete vnitřní souvislost. Jde o vnitřní souvislost mezi tím, co se nakonec objevuje jako duchovní věda, a tím, o čem se ve fyzickém světě zcela exoterně usiluje jako o duchovní vědu. Neboť o tento duchovní život, rozvíjený mimo duchovní vědu, se samozřejmě usiluje silami mozku, ale tlačí nás to k tomu, co se nalézá mimo tělo.

Dá se říci: Posláním německého národa je – a jinak to nemůže být – vyústit do spirituálního života. To však – řečeno spirituálně – neznamená nic jiného, než to, že německý národ je povolán k tomu, aby byl vnitřně spojován s tím, co do světa přichází Michaelovým vedením. Takového spojení nedosáhneme tím, že se pasivně, jakoby fatalisticky oddáváme osudovým mocnostem, nýbrž tím, že poznáváme, co je úkolem doby.

To, co chci říci, se ukázalo nejen vnitřně, tedy cestou německé mystiky, ale i zevně, celou dráhou německého života ve spojení s evropským životem. V první z obou posledních veřejných přednášek jsem rozvedl, jak germánská duševnost jakoby vproudila prostřednictvím Gótů, Langobardů a Vandalů do předvojů germánských národů, tedy do národů Západu a Jihu, když bylo na oltář lidstva obětováno to, co je germánskou duševností. Ale to se později opakovalo, jen už ne tak nápadně. Podívejme se nejprve na nejzazší východ Rakouska, k takzvaným sedmihradským Sasům. Odstěhovali se od Rýna, kde leží Sedmihradsko, což se dá prokázat i zevně. Postupně

ztratili svůj ráz, duševní substance se vlila do jiného národního elementu, až z nich jednou nezbude nic jiného než zlomky jejich jazyka; ale vlili se tam jako substance národa. Nyní sestupme do Banátu: Jsou to Švábové, kteří se tam přistěhovali, a polyká je maďarský živel. Stejně tak je tomu v oblastech maďarské pahorkatiny, v Karpatech. Všichni tito přistěhovalci dnes téměř zmizeli, ale žijí ve vrstvách národů, které tam dnes sídlí, a často se pak jeví jako sraženina – jako např. podivuhodný jazykový ostrov „Gottscheu“ v Kraňsku, ale i jinde. Vidíme – můžeme to sledovat ještě mnohem dále, jak je tato německá duševnost vysílána do světa a jak působí. Je tomu tak v důsledku vnitřní nutnosti. Stávalo se to v dřívějších dobách, zejména také ve věku Gabrielově. V jeho věku se to dalo tak, že působila převážně krev a vše, co většinou souviselo se zevními poměry života a co přesto není zevně uchopitelné, ale se co se uskutečňuje stále intimněji.

Ted' nastal věk Michaelův, věk, v němž musí být pochopeno, jak se německý duch může celým průběhem duchovního života postavit do sluneční síly Michaelovy. Právě toto musí být pochopeno. To však lze pochopit jen tak, že uznáme spirituální vědy, že úvahami o spirituální vědě, duchovní vědě, začneme tušit a do vědomí uvádět působení duchovních sil, realitu duchovních sil. Takže bude pozvolna pochopena nesmyslnost toho, když lidé říkají: „Duchovní síly neexistují, nemohu je uznat; a vidím-li zde železnou tyč ve formě podkovy, pak to je právě jen kus železa a já nevidím nic jiného než železo.“ Jenže v něm může být magnetismus! – Tak i v celém zevním světě existuje ještě něco jiného než jen magnetismus. Uznání získáme tehdy, když se zabýváme tím, co nabízí zvláštní podoba věcí. Tím získáme v Michaelově věku ty duchovní síly, které jsou nutné k odporu vůči ahrimanským mocnostem, protože naším úkolem je právě ono odporování ahrimanským mocnostem. Neboť vše, co máme ve studiu duchovní vědy, je v podstatě pouhou přípravou. Jednoho dne se ze studia duchovní vědy vynoří procitlá duše, která se skrze procitnutí dozvěděla: V tobě žije duchovní svět! Od Kristova podnětu směrem dolů přes Michaela až k duchu národa, jenž ukazuje, co se ukázat má. Řekl jsem, že věk Panny Orleánské byl vhodný k tomu, aby pronikl až

do nejslabších sil člověka. Náš věk musí proniknout do největších sil člověka, kde musí uchopit vůli v tom místě, kde je nejméně nakloněna skutečnému rozvíjení své síly. Vždyť to vidíme znova a znova: Pro člověka je nejtěžší rozvíjet vůli tam, kde záleží na tom, abychom učinili vnitřně pohyblivými ty síly, které jsou našimi pozemskými silami, našimi silami představování. Používat vůli zevně je pro něj poměrně snadné. Mají-li být myšlenky řízeny tak, aby obsáhly duchovní svět, je nutná jiná vůle. Jenže tato silná vůle je to, čeho se duchovní věda musí dovolávat, má-li v našem michaelském věku opravdu vést k tomu, k čemu vést musí. Neboť my nejsme povoláni k tomu, abychom mluvili o mechanické složce našeho věku; nejsme povoláni k tomu, abychom poukazovali na to, že tato mechanická složka našeho věku lidi uchopila; my jsme povoláni k něčemu jinému. – Pokud skutečnosti poněkud semeleme dohromady, můžeme být dokonce do jisté míry velkými filosofy, to se nepokrytě uznává...

Můžeme se podívat na mechanismus našeho věku, který připisujeme hlavně svým vnějším nepřátelům, a v něm potom spatřovat to nejzhoubnější. A když pak máme talent na spílání jako hokynářka – ač platíme za velkého filosofa-, můžeme to dělat jako filosof Bergson, který teprve nedávno jednostranně (a mnohé z toho, co je podáno jednostranně, bývá často zcela správně) poukázal na souvislost mechanického účinku sil s věcmi, které se týkají německého národa. Lze ovšem poukázat nejen na to, že

německý rozum v některých oblastech použitím mechanických sil pomocí rozumu už něco dokázal; lze poukázat i na něco jiného. Nemusíme hned spílat jako hokynářka, chceme-li mluvit o takových spojitostech, můžeme totiž říci: Snad právě tam, kde měl rozum nejvíce sil k vybudování toho mechanicko-démonického, je zároveň místo, kde lze tyto mechanicko-démonické síly překonat pomocí zvláštního spirituálního poslání. Pak ale může být každému Němci špatně rozuměno, jestliže chápe v souvislosti s průběhem svého duchovního života následující: že není jeho úkolem zůstat u pouze mechanické složky, která mu také dnes ve válečných úkolech prokazuje tak velké služby, zůstat jenom u mechanismů, protože jinak by vytvářel pouze demony, ale že má za úkol vyvíjet ve svém nitru ony velké síly, které se mohou proti těmto démonům odvážně postavit. K tomu však nepatří povinnost slepě stát v duchovním světě; naopak – je třeba v něm stát s přesvědčením. Zabýváme-li se nahlédnutím do toho, že se konstruováním stroje za strojem obklopujeme do budoucna světem démonů, opravdovým „peklem“, pak můžeme chápat, že se na základě mechanistického ducha naší doby stále znovu říká: „Tento přírodovědný materialistický věk nás přivedl na takovou výši, na jaké lidstvo dosud nestálo.“ Můžeme chápat, že se takto mluví, neboť tak to dnešnímu materiálně myslícímu člověku přísluší. Jenže musíme vědět, že svými stroji vnášíme do lidstva samé demony, a mimo to musíme vědět, jak lze vůči těmto démonům vyvíjet správný odpor. Správný vztah k duchovnímu světu si vytváříme jen tím, že tyto ahrimansko-démonické síly poznáváme, že víme o jejich existenci. Neboť škodlivé mocnosti jsou škodlivé jen tím, že setrváme v nevědomosti, že o nich nevíme. Rád bych to objasnil na přirovnání.

Víte, že podaří-li se leccos, co se doposud nepodařilo, budeme mít v Dornachu u Basileje za nějaký čas budovu, kde můžeme v odpovídajícím prostředí pěstovat náš duchovní proud.

Při stavbě této budovy nejde o to, abychom se nějak vyhýbali nutností přítomnosti, nýbrž o to, abychom ji postavili zcela z nutností přítomnosti. Tak se kupříkladu muselo osvětlení zřídit z krajně ahrimanských sil přítomnosti, jimiž je elektrické osvětlení, elektrický otop a podobně, čehož je k tomu zapotřebí. Teď jde o to, abychom samotnou architektonickou formou učinili neškodným to, co přitom přichází v úvahu. – Když bychom později vstoupili do budovy, měli bychom kolem sebe vše, co s sebou přináší ahrimanská kultura přítomnosti. Nezáleží ovšem na tom, že je to zde, ale na tom, že to vidíme. Našlo se několik přátel, kteří pracují vedle ve zvláštní budově, kde usilují o to, aby dali budově zvláštní tvar, s jehož pomocí budou ahrimansko-démonické síly uvnitř spoutány. Každému, kdo se k této budově přiblíží nebo do ní vstoupí, bude dáno na vědomí, že v ní vládou ahrimanské síly. Jakmile se o tom ví, nemůže to už škodit. Jde totiž o to, že škodlivé síly ztratí pro člověka svou škodlivost, jestliže se pozorně díváme na místa, kde tyto síly působí, jestliže se na stroj nedíváme bezmyšlenkovitě a neříkáme: Stroj je prostě stroj... a jestliže si uvědomujeme, že stroj je místem pro démonicko-ahrimanskou bytost. Stavíme-li se vůči světu tak, že máme v naší duši vědění, pak se stavíme správně do michaelského věku. Což znamená, že navazujeme takový vztah k duchovnímu světu, že v nás i Michael může působit. Michael spolu s tím, čím je jeho současné poslání, které jsem již dříve charakterizoval. Vždy jde o to, abychom se k tomu, co lidé vědomě budují jako mechanismy, dnes nestavěli bezmyšlenkovitě a abychom to dokázali vždy prohlédnout. Jestliže to prohlédneme, jestliže postřehneme, jak démonicko-ahrimanské síly vládou v našich mechanismech,

najdeme cestu k duchovně pravým, správným inspiracím. A ty souvisejí s oním duchem (s Michaellem), který se k ostatním duchům vedení lidstva má tak, jako zlato ke kovům.

Dnes jsem se snažil objasnit, že pokud náš věk hledá božsky-duchovní síly, které mají působit při spáse pozemského lidstva, má jiný úkol, než jaký měly ty lidské duše, které žily ve věku Panny Orleánské. Tehdy šlo spíše o to, aby bylo potlačeno vše, co bylo přiměřené rozumu, myšlení. Dnes jde naproti tomu o to, abychom vše, co je přiměřené rozumu a myšlení, vykultivovali až k jasnovidné složce: neboť vše se dá vykultivovat k jasnovidné složce. Budou-li existovat takoví lidé, kteří jsou schopni tímto způsobem pěstovat lidské duše, potom se ze soumraku, který teď proděláváme, vyvine to, co se má vyvinout. To, co se vyvíjí zevně, na fyzické úrovni, to je přece jen šatem toho, co má z nynější doby vzejít pro pozemské lidstvo duchovně. A je pravdou, že ti, kdož v mládí obětují své síly, je chtějí sesílat do našeho pozemského bytí. Neboť tyto síly se neztrácejí, jsou nezničitelné; jen mají dále působit duchovně, jako kdyby dále působily fyzicky, kdyby dotyční nebyli prošli na bojišti branou smrti. Ale své síly budou na Zemi, do naší doby dále sesílat, abychom s nimi dokázali něco podniknout. Tyto síly se budou muset vlít do lidstva, které v době míru, následující po válce, těchto sil použije tím způsobem, že se na Zemi bude stále více šířit spirituální život. Tak jako každá noc přechází v denní světlo, tak se musí z naší přítomnosti, jevící se nám často jako noc, vyvinout jasná budoucnost; ale tato jasná budoucnost bude muset být prolnuta tím, co má lidstvu přinést michaelský věk, který začal roku 1879.

Budou-li zde duše, které dokáží s duchovním světem uzavřít tak těsný svazek, jaký jsem dnes naznačil, pak smíme doufat, že se s ohledem na dnešní dobové události vyplní to, co je vyjádřeno sedmiřádkovou průpovědí; smíme doufat, že se vše splní, bude-li prvních pět řádků ve skutečnosti opravdu souviset s oběma posledními.

*Z odvahy bojovníků, z
krve bitev,
z utrpení opuštěných,
z obětních činů národa
vyroste duchovní plod –
když duše, uvědomující si ducha,
řídí svou mysl do říše duchů.*